

Dkt. Robert Vannoy , Historia ya Agano la Kale, Hotuba ya 29

© 2011, Dkt. Robert Vannoy na Ted Hildebrandt

Tarehe za Joseph na Misri

Maelekezo ya Kozi

Kozi hii ina sehemu mbili, kwa hivyo hebu tuendelee pale tulipoishia kwenye kozi na tuendelee tu. Katika ratiba hiyo ya kazi utaona nitafuata utaratibu uleule tuliofanya robo iliyopita; yaani, kuna kazi za kusoma zenye tarehe ya mwisho Ijumaa ya kila wiki. Kuna uwezekano wa jaribio kuhusu nyenzo hiyo kwa kila Ijumaa. Vitabu hivyo ni Schultz, Finegan , na kitabu kingine kimoja cha Ijumaa, Aprili 15: Edwin R. Thiele, *A Chronology of the Hebrew Kings* (Zondervan, 1977).

Thiele aliandika kitabu kikubwa kinachoitwa *The Mysterious Numbers of the Hebrew Kings* , ambapo alichambua suala hilo la mpangilio wa nyakati la ulinganisho kati ya urefu wa utawala wa wafalme Kaskazini na wafalme Kusini. Hilo limetambuliwa kwa muda mrefu kama tatizo katika mpangilio wa nyakati wa kibiblia - jinsi unavyozilinganisha. Kwa sababu ukichukua tu kitabu cha Wafalme na kuanza kujijumlisha, muda si mrefu zitatoka kwenye mpangilio. Fulani alitawala miaka mingi Kaskazini, na miaka mingi Kusini, na kisha mtu anayefuata Kusini akaanza katika mwaka fulani wa utawala wa mfalme Kaskazini na akatawala miaka mingi zaidi. Zinahusiana kwa njia hiyo. Ni tatizo ukichukua tu nambari kama zilivyo kwenye maandishi na kujaribu kusuluhisha usawazishaji huo.

Sasa Thiele alitumia pengine sehemu kubwa ya maisha yake akishughulikia tatizo hilo. Alikuwa na mawazo fulani kuhusu jinsi matukio yalivyohifadhiwa katika ulimwengu wa kale, hasa katika Israeli, na baadhi ya mbinu hizo zilibadilika mara kwa mara. Mambo kama: unaanza lini utawala wa mfalme? Kwa maneno mengine, tuseme mfalme anakuja kwenye kiti cha enzi mwezi Desemba (kwa kutumia kalenda yetu). Mwaka wa kwanza wa utawala wake ni lini? Je, ni 1987 au ni 1988? Je, unahesabu mwaka kamili wa kwanza, au unahesabu sehemu ya mwaka uliopita kama mwaka wa kwanza wa utawala wake? Inaitwa mwaka wa kutawazwa au mwaka usio wa kutawazwa. Hilo linaweza kuleta tofauti ya mwaka, kulingana na jinsi unavyozihesabu. Mambo mengine kama vile

ushirikiano ambapo mfalme mmoja angetawala na kisha kumteua mwanawe kuanza utawala wake, na wangeendelea kutawala pamoja kwa kipindi fulani cha muda; kungekuwa na mwingiliano. Kisha swali ni: unahesabu lini mwisho wa utawala wa mfalme wa kwanza? Alipomaliza utawala wake kabisa au ushirikiano ulianza lini? Hayo ni matatizo mawili tu. Ni kalenda gani unayotumia Israeli mwanzoni mwa mwaka - Je, unatumia kalenda ya kidini au kalenda ya kiraia? Kuna kalenda tofauti. Kulikuwa na mambo mengi kama hayo. Alifanyia kazi maelezo kwa kuzingatia mambo fulani, kanuni zinazotatua, kwa sehemu kubwa, matatizo haya ya ulandanishi kwa mpangilio wa matukio (sio kabisa, lakini kwa sehemu kubwa). Kitabu hicho ni kitabu cha kiufundi sana, kitabu kirefu sana. Kile kilicho kwenye karatasi yako ya kazi ni muhtasari maarufu wa matokeo yake, ambacho ni kitabu kifupi katika mtindo maarufu kiasi. Kwa bahati mbaya, kiliacha kuchapishwa miaka michache iliyopita, ambayo ni aibu kubwa kwa sababu ni huduma halisi kwa madhumuni ya kozi kama hii kuelewa asili ya tatizo hilo la mpangilio wa matukio.

Hata hivyo, nadhani kuna angalau nakala kumi na mbili za hiyo maktabani kwenye rafu ya akiba. Kwa hivyo, angalia kauli hapo: "nakala nyingi kwenye hifadhi maktabani, panga mapema." Usiache usomaji huo hadi Jumatano ya wiki ya Aprili 15. Unaweza kuja hapo na kugundua kuwa huwezi kupata kitabu. Jaribu kupanga mapema, kunapaswa kuwa na nakala nyingi kwa kila mtu.

Lakini kwa mengine, masomo yako katika Schultz, ambapo utasoma Schultz na pia utasoma vitabu vinavyolingana katika Agano la Kale; Yoshua na Waamuzi kwa ajili ya Machi 11, na kisha Waamuzi na Samweli pia; hiyo ni sura ya 6 na 7 ya Schultz. Kwa hivyo unaposoma Schultz, hakikisha unasoma sehemu inayolingana ya Agano la Kale pia.

Sasa, pia nilikuwa nimekusudia alasiri ya leo kuelezea kauli hiyo iliyotolewa chini ya Ijumaa, Machi 11, "Utafiti wa Ramani." Itakubidi ufanye hivyo kesho, kwa sababu sikuleta karatasi za kutosha. Ninachotaka ufanye pia wiki hii ni utafiti wa ramani. Hili si jambo la kina. Ni kwamba tu nitakupa orodha ya miji, mito, milima, maeneo makubwa ya kijiografia huko Palestina ambayo utakutana nayo mara tu utakapoingia katika Yoshua na

Waamuzi. Ningependa uipange ili uwe na wazo la mahali ambapo maeneo haya yapo, lakini nitakupa orodha hiyo kesho. Ramani hiyo itatolewa Ijumaa ya wiki hii. Pia kwenye ramani hiyo kutakuwa na mipaka ya kikabila. Utakapofika sehemu ya mwisho ya kitabu cha Yohana nchi imegawanywa, na mipaka imepewa kila kabila. Nataka ujue kabila la Yuda liko wapi, Efraimu, Manase, na kadhalika. Kutakuwa na swali la ramani kwenye mtihani wa katikati ya muhula. Katikati ya muhula ni Aprili 8. Sitakuuliza maswali Ijumaa kwenye ramani, kuna uwezekano wa kuulizwa maswali wakati wa usomaji. Sisemi kwamba kutakuwa na maswali lakini ni uwezekano. Nitakuwa na swali la ramani kwenye mtihani wa katikati ya muhula. Nitakachofanya ni kuweka ramani kwenye skrini yenye herufi na nambari nami nitakupa majina na itabidi uyalinganishe na herufi na nambari. Na hilo litatumika hasa kwa maeneo ya kikabila, ningependa ujue makabila yako wapi. Sawa?

Jambo lingine: sifa ya ziada. Unaweza kupata sifa ya ziada kwa kozi hiyo kwa kusoma kitabu kimoja au zaidi kati ya vifuatavyo, daraja lako la mwisho litaongezwa kwa kiasi kilichoonyeshwa baada ya kichwa, hakuna mtu anayeweza kupokea zaidi ya sehemu 4/10 za alama ya alama ya ziada. Nina vitabu vinne vilivyoorodheshwa hapo, vitatu kati ya hivyo vimeandikwa na Walter Kaiser. Cha kwanza ni cha J. Barton Payne, *Theolojia ya Agano la Kale* kwa sehemu 4/10 za alama ya daraja, hicho ni kitabu kikubwa sana. Ni kitabu kuhusu theolojia ya Agano la Kale. Kitabu chochote cha Kaiser kina sehemu 2/10 za alama ya daraja, kwa hivyo unaweza kusoma Payne kwa nne au unaweza kusoma mbili za Kaiser kwa nne au kusoma moja ya Kaiser kwa sehemu 2/10 za alama ya daraja kwa sifa ya ziada. Sasa kwa kuwa sifa ya ziada iko kwenye daraja lako la mwisho. Kwa maneno mengine, chochote wastani wako utakachotoa mwishoni mwa robo, umefanya hivyo, na unaona kwamba ili kupokea sifa hii lazima unipe taarifa iliyoandikwa kwamba umesoma kitabu kizima kwa uangalifu. Hilo ndilo ninalouliza. Hata hivyo, kuna tarehe ya mwisho ya kufanya hivyo, ambayo ni kabla ya mwisho wa muhula—ni Aprili 29, kumbuka hilo. Kwa maneno mengine, sitaki utumie muda wako kusoma wiki moja au mbili za mwisho wa muhula kujaribu kusoma kwa ziada. Ningependa uweke muda kwenye kozi zako. Lakini ukifanya hivyo kufikia Aprili 29

nitakupa sifa hiyo. Unanipa taarifa kwamba umesoma kitabu kizima na umekisoma kwa uangalifu; usigeuze kurasa na kukisoma kwa makini - kisome!

Ni mfumo wa pointi nne. Kwa mfano, kama ungekuwa na wastani wa 2.64 mwishoni mwa robo. Kama wangepata pointi 4/10 za alama ya daraja, wangukuwa na 3.04. Ambayo ingewainua kutoka C+ hadi B. Au labda ni B-. 3.04, ingekuwa B- basi ingewainua. Inategemea unapoangukia kwenye kipimo, bila shaka, lakini kwa ujumla ingeleta tofauti ya faida au hasara.

G. Maisha ya Yusufu ...

4. Umuhimu wa Matukio Haya Katika Mukhadha wa Historia ya Ukombozi a. Yusufu Anakuwa Maarufu kwa Muda Ingawa Yuda ndiye Mzao wa Mbegu Iliyoahidiwa

Ukipata muhtasari wa mihadhara ya darasa lako tuliyotumia robo iliyopita, tulikuwa tukijadili wakati robo ilipofikia mwisho, "Maisha ya Yusufu," ambayo ni G. kwenye ukurasa wa 4. Tulikuwa tukijadili, "Maisha ya Yusufu," ambayo ni G. kwenye ukurasa wa 4, na tungeshuka hadi 3 . chini ya G.: "Umuhimu wa Matukio Haya Katika Mukhadha wa Historia ya Ukombozi." Nilikuwa nimetaja jambo moja chini ya kichwa hicho na hilo lilikuwa kwamba katika sehemu hii ya Mwanzo 37 hadi mwisho, Yusufu anakuwa maarufu kwa muda, ingawa Yuda ndiye uzao wa ahadi. Na hilo ndilo tulilokuwa tumejadili mwishoni mwa juma lililopita kabla ya mapumziko yetu. Kwa hivyo nataka kuzungumzia wakati huo.

b. Wana wa Israeli Wameungana na Kupelekwa Misri

Hii itakuwa B. kisha chini ya 3. Tunajadili "Umuhimu wa Matukio Haya Katika Mukhadha wa Historia ya Ukombozi." B.) "Wana wa Israeli wameunganishwa na kuletwa Misri, ambapo katika kutengwa kwa Gosheni wanakuwa taifa." Kupitia Yusufu, nyumba ya Yakobo inarejeshwa, na umoja unarejeshwa katika nyumba hiyo. Kuna kauli kadhaa hapo katika sehemu ya mwisho ya Mwanzo, wakati Yusufu amejifunua kwa ndugu zake, na wanajua kwamba hapa mtu huyu, huyu waliyemwaza Misri sasa ni mwenye nguvu , mtawala na hakika angeweza kulipiza kisasi. Hafanyi hivyo. Ukiangalia Mwanzo 45, mstari wa 4. Mara tu baada ya kujitambulisha, Yusufu anasema, "Nikaribieni,"

walipomaliza kusema, ‘Mimi ni ndugu yenu Yusufu, niliyemwuzwa Misri. Basi sasa msihuzunike, msijichukie kwa kuniuza hapa. Kwa sababu ilikuwa ni kuokoa maisha ndiyo maana Mungu alinituma mbele yenu. Kwa miaka miwili sasa kumekuwa na njaa katika nchi, na kwa miaka mitano ijayo hakutakuwa na kulima wala kuvuna. Lakini Mungu alinituma mbele yenu ili kuwahifadhia mabaki duniani na kuokoa maisha yenu kwa ukombozi mkuu. Kwa hivyo basi si ninyi mlionituma hapa, bali Mungu.’” Kwa maneno mengine, mtazamo huo wa Yusufu ni wa ajabu sana kutoka kwa mtazamo wa kibinadamu. Hakutaka kulipiza kisasi, lakini kwa kuchukua mtazamo huo anarejesha umoja kwa nyumba ya Yakobo. Sasa bila shaka kauli hiyo ilitolewa wakati alipojifunua kwa ndugu zake. Yakobo alikuwa bado hajashuka Misri.

Yakobo na Familia Wanahamia Misri

Bila shaka, baadaye ndugu wanarudi nyumbani, na Yakobo anashuka. Na familia yake yote iko Misri, na Yakobo anakufa Misri. Ndugu zake bado hawakuwa na uhakika sana kuhusu Yusufu atakachowafanyia. Je, atasubiri tu hadi Yakobo afe kisha apate kisasi chake? Kwa hivyo unapata katika sura ya 50 baada ya Yakobo kufa, mstari wa 15, “Ndugu zake Yusufu walipoona ya kuwa baba yao amekufa, walisema, ‘Vipi Yusufu akituchukia na kutulipa mabaya yote tuliyomtendea?’ Basi wakampelekea Yusufu ujumbe wakisema kwamba ‘baba yako aliacha maagizo haya kabla hajafa, hivi ndivyo mtakavyomwambia Yusufu, ‘Nilikuomba uwasamehe ndugu zako dhambi na makosa waliyotenda katika mambo ya awali. Sasa tafadhali samehe dhambi za watumishi wa Mungu wa baba yako.’ Ujumbe wao ulipomfikia, Yusufu akalia. Ndugu zake wakaja, wakajitupa chini mbele yake, wakasema, ‘Sisi tu watumwa wako!’ Lakini Yusufu akawaambia, ‘Msiogope. Je, mimi ni badala ya Mungu?’ Mlikusudia kunidhuru, lakini Mungu alikusudia iwe njema ili kutimiza sasa kinachofanyika - kuokoa maisha ya watu wengi. Kwa hivyo basi msiogope, nitakutunza wewe na watoto wenu.” Kwa hivyo, kwa mtazamo huo, familia inaungana. Inaonekana kwamba ndugu wanatubu kosa lao dhidi ya Yusufu, na Yusufu anawasamehe.

Kuhusu Benjamini, Mwana wa Raheli na Yuda Wivu unaonekana kushindwa katika uhusiano wao na Benyamini, mwana mwingine wa Raheli. Kumbuka, Yusufu alikuwa mwana mpendwa wa baba yake, na ndugu walichukizwa na hilo. Lakini, katika hali hii, ndugu walikuwa na wasiwasi sana kwa Benyamini, ambaye alikuwa mwana mwingine wa Raheli. Unapata mvutano huo wa Lea/Raheli ndani ya familia ya Yakobo. Inaonekana hilo liliendelea, kwa wakati huu. Lakini kwa hali hii wanamlinda sana Benyamini; wanasumbuka sana Benjamini alipolazimika kuletwa Misri.

Unakumbuka kwamba Yuda alijitoa kwa ajili ya Benyamini kama mdhamini. Anaonekana kuwazungumzia wote katika hilo. Lakini katika Mwanzo 43:3, hapo ndipo waliporudi kutoka safari yao ya kwanza huko chini, na kuambiwa, “Msirudi kutafuta chakula zaidi, isipokuwa mlete Benyamini pamoja nanyi.” Yakobo hakutaka kumwacha Benyamini aende kwa sababu alikuwa tayari amempoteza Yusufu, na hakutaka kumpoteza Benyamini. Kwa hivyo unasoma katika Mwanzo 43:3 “Yuda akamwambia, ‘Yule mtu alituonya kwa uzito, Hamtaniona uso wangu tena isipokuwa ndugu yenu awe pamoja nanyi!’” Ukimtuma ndugu yetu, tutashuka na kukununulia chakula, lakini usipomtuma basi hatutashuka kwa sababu yule mtu alisema, “Hamtaniona tena isipokuwa ndugu yenu awe pamoja nanyi.” Kisha katika mstari wa 8 na 9, Yuda akamwambia Israeli, baba yake, “Mtume kijana pamoja nami, nasi tutaenda mara moja ili sisi, na wewe, na watoto wetu tuishi wala tusife. Mimi mwenyewe nitahakikisha usalama wake. Unaweza kunidai mimi binafsi kwa ajili yake. Nisipomrudisha kwako na kumweka hapa mbele yako, nitakuwa na hatia mbele yako maisha yangu yote.” Kwa hivyo, Yuda anajitoa kwa njia hiyo, kama mdhamini wa Benyamini, na umoja katika nyumba unarejeshwa. Kwa hivyo kila mtu anachangia kitu, unaweza kusema. Yusufu anachangia kitu, Yuda anachangia kitu, Yakobo anachangia kitu ili mababu wa taifa wahifadhiwe na kuletwa Misri ambapo wanakua na kuwa taifa.

Sasa, kilele cha sehemu hii yote kiko katika Mwanzo 44:18-33, nadhani nitasoma hilo. Hii ni baada ya kumchukua Benyamini na kurudi Misri, wakachukua chakula chao, na kuondoka, na Yusufu akaweka kikombe hicho cha fedha kwenye gunia la Benyamini na kisha wale waliokuwa wakiwafuatilia wakagundua kwamba kikombe hicho cha fedha

kiko kwenye gunia la Benyamini. Na kisha anarudishwa kama mfungwa. Katika mstari wa 18 wa sura ya 44, unasoma, “Yuda akamwendea, akasema, ‘Tafadhali, bwana wangu, mwache mtumwa wako aseme neno moja kwa bwana wangu. Usimkasirikie mtumwa wako, ingawa wewe ni sawa na Farao mwenyewe.’ Bwana wangu akawauliza watumwa wake, ‘Je, mna baba au ndugu?’ Tukamjibu, ‘Tuna baba mzee, na kuna mwana mdogo aliyezaliwa katika uzee wake. Ndugu yake amekufa, naye ndiye pekee aliyesalia katika wana wa mama yake, naye baba yake anampenda.’ Ndipo ukawaambia watumwa wako, ‘Mleteni kwangu ili nimwone mimi mwenyewe.’ Tukamwambia bwana wangu, “Mvulana hawezi kumwacha baba yake; akimwacha, baba yake atakufa.” Lakini ukawaambia watumwa wako, “Msiposhuka na ndugu yenu mdogo, hamtaniona tena.” Tuliporudi kwa mtumishi wako, baba yangu, tulimwambia yale aliyosema bwana wangu. Kisha baba yetu akasema, “Rudini mkanunue chakula kidogo.” Lakini tukasema, “Hatuwezi kwenda. Tukienda tu kama ndugu yetu mdogo akiwa pamoja nasi. Hatuwezi kuuona uso wa mtu huyo isipokuwa ndugu yetu mdogo akiwa pamoja nasi.” Mtumishi wako, baba yangu, akatuambia, “Mnajua kwamba mke wangu alinizalia wana wawili. Mmoja wao aliniacha, nami nikasema, “Hakika ameraruliwa vipande vipande, nami sijamwona tangu wakati huo. Mkimchukua huyu kutoka kwangu na madhara yakampata, mtashusha kichwa changu chenye mvi kaburini kwa huzuni.” Kwa hiyo sasa, ikiwa kijana hayupo pamoja nasi nitakaporudi kwa mtumishi wako, baba yangu, na ikiwa baba yangu, ambaye maisha yake yamefungamana sana na maisha ya kijana huyo, akiona kwamba kijana huyo hayupo, atakufa. Watumwa wako watahusha kichwa chenye mvi cha baba yetu kaburini kwa huzuni. Mtumishi wako alimhakikishia baba yangu usalama wa kijana huyo. Nikasema, “Nisipomrudisha kwako, nitakuwa na hatia mbele yako, baba yangu, maisha yangu yote!” Sasa basi, tafadhali mwache mtumishi wako abaki hapa kama mtumwa wa bwana wangu badala ya kijana, na kijana arudi pamoja na ndugu zake. Ninawezaje kurudi kwa baba yangu ikiwa kijana hayupo pamoja nami? Hapana! Usiniruhusu nione mateso yatakayompata baba yangu.” Hiyo ni picha ya kuisimua sana, ambapo Yuda anajionyesha na kujisihi awekwe mahali pa Benyamini, ili Benyamini asihifadhiwe hapo.

Mtazamo wa Alter kuhusu Simulizi za Yusufu

Katika kitabu hiki, nadhani nilitaja mapema katika kozi, *The Art of Biblical Simulizi* iliyoandikwa na Robert Alter. Alter ni mmoja wa watetezi wa mbinu hii mpya ya fasihi ya uchambuzi wa masimulizi ya Agano la Kale. Baadhi ya vipengele vya kitabu hiki ni vizuri, vingine ni vibaya. Lakini, kuhusiana na kifungu hiki, anatoa maoni ya kuvutia ambayo nilifikiri ningewasomea. Anasema, “Kwa kuzingatia yote tuliyoyaona, kuhusu hadithi ya Yusufu...”--hii iko kwenye ukurasa wa 174, wa kitabu cha Alter’s *The Art of Biblical Simulizi*, “Kwa kuzingatia yote tuliyoyaona, kuhusu hadithi ya Yusufu na ndugu zake, inapaswa kuwa wazi kwamba hotuba hii ya ajabu ni uvunjaji wa uhakika, kimaadili na kisaikolojia, wa ukiukaji wa awali wa uhusiano wa baba na baba. Mtazamo wa msingi wa kibiblia kuhusu mahusiano ya kibinadamu na mahusiano kati ya Mungu na mwanadamu ni kwamba upendo hautabiriki, wa kiholela, wakati mwingine, labda unaonekana kuwa wa haki, na Yuda sasa anakubali ukweli huo pamoja na matokeo yake yote. Baba yake, anamwambia Yusufu waziwazi, amemtaja Benyamini kwa upendo maalum kama alivyomtaja mwana mwingine wa Raheli hapo awali. Ni ukweli mchungu wa upendeleo ambao Yuda, tofauti na wivu wa awali juu ya Yusufu, amepatanishwa nao hapa. Kutokana na wajibu wa baba na zaidi kutokana na upendo wa baba. Hotuba yake yote inachochea na huruma ya ndani kabisa kwa baba yake, kwa uelewa halisi wa maana ya maisha ya mzee huyo kwa ajifunge na ya kijana wake. Anaweza hata kujifanya anukuu kwa huruma, mstari wa 27, kauli za Yakobo ambazo kwa kawaida ni za kupita kiasi kwamba mkewe alimzalia wana wawili. [Sasa tazama hiyo ni, “unajua, mke wangu alinizalia wana wawili.” Yakobo anasema.] Kana kwamba Lea hakuwa mke wake pia, na wale wengine kumi hawakuwa wanawe pia! Miaka ishirini na miwili iliyopita Yuda alipanga kuuzwa kwa Yusufu utumwani, sasa yuko tayari kujitolea kama mtumwa ili mwana mwingine wa Raheli aweze kuachiliwa huru. Miaka ishirini na miwili iliyopita alisimama na ndugu zake huku akitazama kimya kimya wakati vazi lililojaa damu walilomletea Yakobo lilipomletea baba yake kwenye shimo la uchungu. Sasa yuko tayari kufanya chochote ili asimwone baba yake akiteseka hivyo tena. Kwa hivyo, unapata

mabadiliko ya hali ya awali.”

Kwa hivyo, nadhani tunachokiona basi, kuhusu mtazamo wa kihistoria wa ukombozi katika harakati za masimulizi haya, ni kwamba wana wa Israeli wameungana, wameletwa Misri, ambapo katika kutengwa kwa Gosheni hatujui, kwa kadiri niwezavyo kujua, ni muda gani Yusufu alikaa Misri kabla ya Yakobo kushuka Misri. Tunajua kwamba kulikuwa na miaka saba ya njaa, miaka saba konda, na miaka saba ya mnene. Unaweza kusema kwamba wakati njaa ilipoongezeka hiyo ingekuwa miaka 14, lakini hatujui alikuwa gerezani kwa muda gani. Alikuwa gerezani kwa miaka michache. Alikaa huko kwa muda gani kabla ya kwenda gerezani? Hatujui haswa. Je, inasema alikuwa na umri wa miaka 17 aliposhuka huko? Inaonekana kwangu takriban miaka 20 ni makadirio yanayofaa kabla Yakobo hajashuka Misri kuungana tena na Yusufu.

4. Yusufu Aliingia Misri Lini? Farao Asiyejulikana

Sawa, nambari 4. ni: “Yosefu aliingia Misri lini?” Hili, bila shaka, linahusiana na swali la kile tutakachokiangualia hivi karibuni, na hiyo ndiyo tarehe ya Kutoka, lakini kwa wakati huu ni swali lenyewe. Unaposoma katika sura ya 39, mstari wa 1, “Basi Yusufu alikuwa amechukuliwa hadi Misri. Potifa Mmisri, ambaye alikuwa mmoja wa maafisa wa Farao, mkuu wa walinzi, alimnunua kutoka kwa Waishmaeli waliompeleka huko.” Shida ni kwamba haituambii jina la Farao. Tazama, katika Mwanzo 39:1 inasema tu, “Potifa, Mmisri ambaye alikuwa mmoja wa maafisa wa Farao.” Na hiyo ni sifa ya si tu Mwanzo hapa, bali pia katika sura za mwanzo za Kutoka. Hapo ndipo mtawala wa Misri anapozungumziwa, anatajwa tu kwa jina hilo, “Farao” na hakuna jina lililotolewa. Hiyo ni sehemu ya sababu ni vigumu sana kuunganisha hili moja kwa moja na historia ya Misri ambayo ingetupa tarehe, tarehe thabiti. Farao alikuwa nani?

Tarehe ya Kuja kwa Ibrahimu na Yusufu Misri

Naam, hatujui. Tukifanyia kazi tarehe ya kibiblia ya tarehe hiyo, inakuwa ngumu kiasi, lakini tumepitia mengi ya haya, kuhusiana na mjadala wetu unaohusiana na mababu. Kumbuka, kwamba tulisema kwamba tarehe ya mababu inategemea vigezo viwili. Na vigezo hivyo viwili ni tarehe ya Kutoka na Kutoka 12:40, kama unachukua

maandishi ya Kimasora au usomaji wa Septuagint, ambayo inamaanisha Israeli ilikuwa na miaka 430 Misri au miaka 215 Misri? Lakini muhtasari wa hayo basi wa nyenzo za mfumo dume unategemea 1.) tarehe ya Kutoka kuwa 1446 au 1290 KK na 2.) kama mtu anafuata maandishi ya Kimasora au Septuagint katika Kutoka 12:40. Je, Ibrahimu aliingia Cannan miaka 430 kabla ya Kutoka au miaka 645 kabla ya Kutoka? Uwezekano ni, kwa kipindi cha mfumo dume, na tarehe za mapema za Kutoka na maandishi ya Kimasora kisha 2091 KK kwa kuzaliwa kwa Ibrahimu, au tarehe za mwisho za Kutoka na maandishi ya Kimasora 1935 KK kwa kuzaliwa kwa Ibrahimu. Sasa, ukichukua takwimu hizo, 2091 na 1935, ambazo nadhani ndizo takwimu mbili zinazowezekana zaidi, hiyo ni kudhani maandishi ya Kimasora katika Kutoka 12:40, na hiyo ni kudhania tarehe ya mapema au ya mwisho ya Kutoka.

Kwa hivyo, ukichukua takwimu hiyo ya 2091 KK au 1290, unafanya hivi basi. Yusufu aliingia Misri lini? Ukichukua tarehe ya 2091 KK, ambayo inamaanisha 2166 KK ndiyo tarehe ya kuzaliwa kwa Ibrahimu. Sababu ya hilo ni kwamba Ibrahimu alikuwa na umri wa miaka 75 aliposhuka kwenda Kanaani. Kisha unachukua miaka 160 ambayo Yakobo alizaliwa baada ya Ibrahimu. Tumeangalia hilo hapo awali, lazima ufuatilie umri wa Ibrahimu, Isaka na Yakobo, jambo ambalo unaweza kufanya. Unaona kwamba Yakobo alizaliwa miaka 160 baada ya Ibrahimu. Yakobo alikuwa na miaka 130 aliposhuka kwenda Misri. Tunaona hilo katika Mwanzo 47:9. Pale unaposoma, “Yakobo anamwambia Farao, ‘Miaka ya safari yangu ni 130. Miaka yangu imekuwa michache na ngumu...’ ” na kadhalika. Ukidhani kwamba Yusufu alikuwa Misri kwa takriban miaka 20 tayari, kwa hivyo ukitoa 20 kutoka hapo, unapata takwimu ya 270, unapotoa 270 kutoka 2166 KK, hiyo itakupa 1896 KK ungekuwa mwaka wa kuwasili kwa Yusufu Misri. Kwa hivyo, hiyo inaweza kuwa zaidi au mbali na miaka michache kulingana na kipindi hiki kisichojulikana cha muda ambao Yusufu alikuwa Misri. Lakini takriban 1896 KK, kulingana na mtazamo wa tarehe ya mapema ya Kutoka kwa sababu takwimu hii inadhania tarehe ya awali ya kuanza kwa Kutoka.

Sasa, ukichukulia tarehe ya mwisho ya Kutoka na kufanya kazi na takwimu hiyo ya 1935 KK, basi unafanya vivyo hivyo. Ukichukua 160, 130 ukiondoa 20, hiyo ni 270;

na ukitoa 270 kutoka 2010 KK, unapata 1740 KK kama mwaka wa kuwasili kwa Yusufu Misri. Kwa hivyo hizo ni uwezekano wako mbili wa kufanya kazi na data ya kibiblia ya urefu wa maisha ya mababu.

Tarehe ya Kuja kwa Yusufu Misri na Kuwasili kwa Hyksos

Sawa, ni nini maana ya tarehe hizo mbili? 1896 KK dhidi ya 1740 KK?

Ukichukua tarehe ya mapema, tarehe ya 1896, hiyo ingemweka Yusufu katika kipindi cha nasaba ya 12 ya Misri ambayo ilikuwa nasaba ya asili ya Misri. Nasaba ya 12 ilitawala kuanzia 1991 hadi 1786 KK Hata hivyo, ukichukua tarehe ya baadaye 1740 KK, hiyo ingemweka Yusufu katika wakati wa Hyksos. Tazama ndiyo maana kuna shauku fulani katika swali hili. Wahyko walikuwa watawala wa kigeni, walioingia na kupata udhibiti wa Misri kwa muda. Kwa ujumla tarehe zao zilikuwa karibu 1750 hadi yapata 1570 KK, ingawa tarehe sahihi za kipindi cha Wahykosos hazijulikani kwa sababu ya ukosefu wa data thabiti ya kihistoria. Lakini kwa ujumla tarehe hizo zimewekwa kati ya 1750 na 1570 KK Kwa hivyo utaona kwamba 1740 KK ingekuwa muda mfupi baada ya Wahykosos kuingia madarakani. Ikiwa tarehe hiyo ni sahihi.

Sasa, wazo kwamba Israeli, au tuseme Yakobo na familia yake, Yusufu, walishuka Misri wakati wa Hyksos ni wazo la zamani sana. Josephus anasema kwamba nasaba ya Hyksos ilikuwa ikitawala Misri wakati Yusufu alipokuwa waziri mkuu katika mahakama ya Farao. Hilo linapatikana katika Josephus, si kwamba hilo ni mamlaka nzuri sana kwa sababu katika muktadha uleule ambapo Josephus anasema kwamba kisha anaendelea kuwatambua Hyksos na Waisraeli. Anahisi kwamba kufukuzwa kwa Hyksos kutahusishwa na Kutoka. Hilo hakika si sahihi kihistoria. Lakini kile Josephus anachopenda kufanya anapozungumzia kuhusu Yusufu kuja Misri wakati wa Hyksos ni kuthibitisha ukale wa Wayahudi, na anatomia aina hiyo ya hoja ya kihistoria.

Sasa tunachojua kuhusu Wahykosos si mengi sana. Walikuwa wavamizi wa Kiasia walioingia madarakani yapata mwaka 1750 KK, ingawa wakati halisi haujafahamika, lakini yapata mwaka 1750 KK Walitawala kwa karne kadhaa. Mwanahistoria wa Misri Manetho, tuliyemsoma katika Finegan , alikuwa mwanahistoria wa yapata mwaka 250

KK. Anaelezea maana ya jina "Hyksos" kama "wafalme wachungaji." Labda umesikia hilo hapo awali; Wahyksos walikuwa "wafalme wachungaji." Manetho alihisi kwamba neno "Hyksos" lilimaanisha "mfalme mchungaji." Asili ya neno hilo la jina hilo "Hyksos," hata hivyo, inajadiliwa sana. Wasomi wengi leo hawako tayari kukubali maelezo ya Manetho kuhusu maana ya neno kama "mfalme mchungaji." Wasomi wengi leo wanafikiri neno hilo linamaanisha "watawala wa kigeni," au "watawala wa nchi za kigeni." Lakini kwa vyovyote vile, ulikuwa na hawa Wahyksos waliotawala Misri katika kipindi hicho maalum cha wakati. Limekuwa swali la kuvutia kila mara kama Yusufu aliingia madarakani wakati wa siku za mwanzo za utawala wa Hyksos, au kama aliingia madarakani kabla ya hapo chini ya nasaba ya asili ya Misri. Ukichukua tarehe ya awali ya Kutoka Misri, basi utachagua tarehe kabla ya Hyksos.

Misri ya Chini iko katika eneo la delta. Misri ya Juu ni eneo la juu la Mto Nile, ambalo liko kwenye ramani ambapo liko chini; limegeuzwa. Inajulikana kwamba Wahyksos walikuwa na kitovu chao, mji mkuu wao, katika eneo la delta. Kwa hivyo, tena, hilo linafaa. Hiyo ni moja ya hoja, kumhusisha Yusufu na Wahyksos, kwa sababu Wahyksos walikuwa katikati yake katika delta. Watawala wakuu wa Misri walikuwa na miji yao mikuu zaidi kusini.

Hoja za Kuja kwa Yusufu Wakati wa Utawala wa Wahyksos huko Misri

Bila shaka, kama Yusufu alikuja na Wahyksos au kabla ya Wahyksos, ina uhusiano fulani na matukio ya Kutoka na ukandamizaji uliohusiana na Kutoka. Ni suala linalojadiliwa. Aina za hoja zinazotumika kuunga mkono msimamo mmoja au mwingine, mbali na nyenzo za mpangilio wa matukio, si za kuamua. Sidhani kama unaweza kulitatua. Acha nikupe tu wazo la aina za hoja.

Wale wanaounga mkono kuinuka kwa Yusufu madarakani wakati wa utawala wa Hyksos, hiyo itakuwa tarehe ya mwisho, wanatoa baadhi ya hoja zifuatazo: katika Mwanzo 47:17, una marejeleo ya farasi. Unasoma hapo “Wakamletea Yusufu mifugo yao, naye akawapa chakula badala ya farasi wao, kondoo zao, mbuzi zao, ng’ombe zao, na punda wao.” Sasa, kwa ujumla inaaminika kwamba Hyksos walikuwa wa kwanza

kuingiza farasi Misri - kwamba hakukuwa na farasi Misri kabla ya Hyksos. Kwa hivyo hoja ni kwamba; farasi wametajwa hapa, hii lazima iwe wakati wa Hyksos.

Hoja nyingine ni Kutoka 1:8 inasema, na hoja hii inakata pande zote mbili, kama utakavyoona baadaye. Kutoka 1:8 inasema, “Kisha mfalme mpya, ambaye hakumjua Yusufu, akatawala Misri. ‘Tazama,’ akawaambia watu wake, ‘Waisraeli wamekuwa wengi sana kwetu’” na kadhalika. “Mfalme mpya ambaye hakumjua Yusufu.”

Inasemekana kwamba kauli hiyo inaelezewa vyema kama mtawala wa asili wa Misri aliyeingia madarakani baada ya kufukuzwa kwa Hyksos. Kuhusiana na hilo, inasemekana kwamba hii inaweza kuelezea ukimya wa vyanzo vya Misri kuhusu Yusufu na kazi yake alipopanda hadi umaarufu mkubwa huko Misri. Hakuna dalili ya hilo katika kumbukumbu zozote za Misri. Kisha dhana ni kwamba alipanda madarakani chini ya Hyksos, Wamisri asilia waliporudi, walifuta tu historia ya kipindi cha Hyksos. Hatujui chochote kuhusu kipindi cha Hyksos kwa sababu Wamisri waliharibu dalili zote zake.

Mstari wa tatu wa hoja ni ule nilioutaja dakika moja iliyopita; Farao wa wakati wa Yusufu anaonekana kuwa na makazi yake katika eneo la delta ya Nile, karibu na nchi ya Gosheni. Na hapo ndipo Yusufu alipoishi na familia yake - baba yake na ndugu zake. Wahikso walikuwa na mji wao mkuu na walitawala kutoka eneo la delta. Kwa hivyo huo ni mstari wa hoja.

Nne, inasemekana kwamba kuna uwezekano mkubwa zaidi kwamba chini ya utawala wa Hyksos ingewezekana kwa Msemi kama Yusufu kufikia nafasi ya juu kama aliyoipata. Kwa maneno mengine, alikuwa mgeni, hakuwa Mmisri. Ingekuwa uwezekano mkubwa zaidi kwa mtu kama Yusufu kupanda nafasi hiyo maarufu wakati kulikuwa na utawala wa kigeni huko Misri kuliko wakati kulikuwa na utawala wa asili wa Misri.

Kisha katika Mwanzo 39:1 ambapo unasoma, “Yusufu alipelekwa Misri na Potifa Mmisri ambaye alikuwa mmoja wa maafisa wa Farao, mkuu wa walinzi akamnunua kutoka kwa Waishmaeli waliompeleka huko.” Inasema, “Potifa Mmisri.” Jambo linaelezwa kwamba sifa hiyo, au jina hilo la Potifa kuwa Mmisri linaeleweka tu katika kipindi cha Hyksos, wakati Farao mwenyewe hakuwa wa ukoo wa Misri. Kwa maneno mengine, kwa nini uongeze sifa “Mmisri”? Inaonekana kama hiyo ni tofauti. Angekuwa

nani mwingine? Yuko Misri! Ungetarajia iseme tu “Potifa.” Lakini ikiwa ni katika kipindi cha Hyksos hapa kuna kitu cha kipekee unachokiona. Hapa kuna Potifa huyu ambaye ni Mmisri kweli. Hakika si hoja ya kuhitimisha kwa njia yoyote ile. Kwa hivyo, hakuna hata moja ya hoja hizo, ingawa ni hoja zinazowezekana, sio za kuhitimisha kweli. Hazikulazimishi kufikia hitimisho kwamba ilibidi awepo wakati wa Hyksos.

Naona muda wangu umekwisha, kwa hivyo tutaangalia hoja hizi kwa njia nyingine kwa ajili ya kuja kwa Yusufu Misri kabla ya Hyksos katika saa inayofuata.

Imenakiliwa na Dawn Cianci
Imehaririwa vibaya na Ted Hildebrandt
Hariri ya mwisho na Maria Constantine
Imesimuliwa tena na Ted Hildebrandt